Х'Ю ГУД

ЧЕРВОНИЙ ЗМІЙ

Стомлений, зіпрілий, Фред уже цілих десять хвилин стояв на автобусній зупинці біля брудної жовточорної таблички і, переступаючи з ноги на ногу, перекладав пакунки то в ліву, то в праву руку. Над тротуаром мерехтіло сліпуче марево. Ліворуч од Фреда вишикувалася довга черга галасливих пасажирів. Навряд чи вони сядуть усі в один автобус, навіть якби він був зовсім порожній. Нарешті до зупинки, погойдуючись, під'їхав пузатий коричневий автобус, схожий на стару брудну корову, і, ревнувши, неначе останній раз у житті, зупинився біля початку черги. Фред зрадів, що він стоїть перший у черзі, бо автобус був майже повний.

Та, ступнувши крок уперед, він раптом прочитав напис на вікні: «Côte des Neiges — Boulevard» і відсахнувся, наче його хто вдарив, наступивши при цьому на ногу якійсь жінці, що стояла позаду. Виявилося, що це був зовсім не той автобус. Жінка окинула Фреда лютим поглядом і пройшла повз нього у двері. Черга обурено загула. Фред подивився на табличку: 66-й номер, зовсім не той маршрут. І тієї ж миті він краєчком ока помітив, що з протилежного рогу вулиці рушає інший автобус. Саме там і зупинявся 65-й номер, саме там він і повинен був зайняти чергу. Стомлено й знесилено зітхнувши, — так він, як правило, зітхав перед кожним сніданком, що досить-таки дратувало Наомі, — Фред перемінив у руках пакунки й раптом відчув, що по шиї в нього котиться піт і тече поміж лопатками. Він перейшов у недозволеному місці вулицю Сент-Катрін, за що полісмен обдарував його презирливою, чисто галльською посмішкою, і став на чолі нової черги, цього разу вже на зупинці 65-го автобуса. Було вже майже пів на п'яту, покупці, знеможені від липневої спеки, пилюки та суботнього пожвавлення, намагалися якомога швидше потрапити додому, щоб знайти спокій на своїх балконах. Мешканці дво- і чотириквартирних будиночків на околиці міста з задоволенням вечеряли на відкритих балконах. У Колвертів балкона не було. Фред і Наомі, шукаючи собі квартиру, зовсім забули про цей звичай. Вони вважали Монреаль субарктичним містом і тепер щоліта каялися, що зробили такий поспішний висновок.

Фред цілий день проходив по крамницях на вулиці Сент-Катрін. Він не раз чув, що саме тут прогулюються всі монреальські кралі, і хотів помилуватися на них на самоті, без дружини й дочки. Дівчат тут, звичайно, було багато, але чогось «надто особливого» він так і не побачив і коротав час, роблячи дрібні й непотрібні покупки. Шарикова ручка і блокнотик для Наомі — вона мала звичку хапати його власний і, записавши в ньому довгий, невиправдано оптимістичний рахунок, покинути його де-небудь у кухні. Шість пачок сигарет, кілька конвертів, пара дріб-

ничок, довгограюча пластинка, дві зв'язки книжок від букініста й, нарешті, найлегша і найнезручніша з усіх покупок — змій, якого Фред купив Діді,— дві дерев'яні планки, загорнені в червону пластмасову плівку, та клубок тонкої дешевої мотузки, якої навряд чи вистачить, якщо він взагалі коли-небудь запустить у повітря цю штуковину.

Ще хлопчиськом він часто ходив вудити рибу, але йому ні разу так і не пощастило що-небудь спіймати; Фред грав колись також у хокей, але не забив жодної шайби. Він терпів фіаско у всіх вуличних та спортивних іграх, що відбувалися на вільному повітрі, проте не втрачав віри в них, у їхні незвичайні оздоровчі властивості і сподівався, що Діді, хоч вона й дівчинка, пощастить-таки спіймати колись рибину, і що хоч у хокей вона навряд чи гратиме, однак може навчитися ходити на лижах або спускатися з гори на санках. Фред давно помітив, що паперові змії і їхнє запускання вважаються тут священними, вони являють собою немовби символ чогось живого. Він з гіркістю подумав про те, що матиме чималу мороку з цією покупкою.

Всередині автобус скидався на критий вантажний вагон з віконцями; втім, користі від цих віконець було мало. Якщо хтось зірвав би з автобуса оболонку, немов папір із пачки масла, то оголилася б довгаста жовта грудка задухи, в яку, неначе крихти хліба, були вкраплені розморені спекою пасажири.

Фред енергійно пробирався проходом. Від випадкового дотику до стегон якоїсь дівчини він відчув короткочасне й цілком прощенне — на думку філософа — задоволення. Але вдруге повторити цей номер йому не вдалося, до того ж, дівчата або взагалі не відчували його легких дотиків, або не мали ніякісінького уявлення про те, хто їх собі дозволяє. В кінці автобуса були вільні місця, і Фреда це здивувало, бо автобус був досить-таки переповнений. Він почав проштовхуватися до цих місць, намагаючись не поламати свої планки: хтозна, можливо, вони все-таки колись злетять. Автобус раптом рвонуло вперед, ноги Фреда поїхали разом з підлогою, і він ту ж мить полетів у бік квадратика вільного простору біля розпеченого мотора. Націлившись на вільне місце, Фред упав на нього, трохи не впустивши пакунка з книжками.

Автобус перетнув Шербрук-стріт і нестерпно повільно поповз угору по Côte des Neiges. До слуху Фреда долинала звична суміш англійської та французької мов, і він намагався відмежувати одну мову від другої. Фред пишався своїм знанням французької мови і дуже радів, що більшість перехожих розмовляють цією мовою гірше, хоч і дещо вільніше, ніж він. Покупці розуміли його просто прекрасно, — Фред працював продавцем у книжковій крамниці, — хоч вони й воліли б, щоб він звертався до них по-англійському.

Голоси в автобусі робилися дедалі чіткішими, і Фред зацікавлено почав прислухатися. За хвилину він зрозумів, чому тут, позаду, були вільні місця. Неподалік од нього сиділо двоє п'яничок, від яких страшенно тхнуло пивом. Вони весело обмінювалися двозначними жартами й непристойними словами і, здавалось, от-от заговорять до нього. До Фреда завжди чіплялися п'яниці та всілякі жебраки, — вираз якоїсь нерішучості на його обличчі видавав у ньому малодушного простака. Він згадав, як одного разу той самий жебрак протягом двадцяти хвилин тричі підходив до нього. І Фред щоразу давав йому щось, проймаючись до себе все більшим презирством.

Весела парочка, яка сиділа поруч, поводилася дедалі розв'язніше, і на обличчях у жінок, що спостерігали за ними, застиг похмурий вираз. Не тому, що ці двоє «молодих» людей когось ображали, — такі суб'єкти на це нездатні. Просто кожен намагався не дивитись у вічі своєму сусідові, боячись, що усміхнеться не до речі, або навпаки, напустить на себе надто суворий вигляд.

— Ну, а цей Пірсон просто осел, — промовив один із п'яниць. — Безтямний телепень і більш нічого. А його промови... Я теж міг би таке варнякати. Я ж старий торі, так, так, старий торі.

— А я старий синій[1],—заявив його приятель.

— Он воно що! Ну, то це непогано, непогано.

Фред нітрохи не сумнівався, що він не має ніякісінького уявлення про те, що означає «синій».

— Я випускник Боліоля[2]! Го-оп!

Обидва п'яниці почали вигукувати щось незрозуміле. Пасажирів це обурювало, а їм приносило задоволення.

— Го-оп! — знову вигукнув оксфордець. — Оце так штучка! От би тобі таку! — Він показав на дівчину, яка йшла тротуаром. — Оце так штучка! Ти тільки поглянь! А ніжки які, ну й ніжки, оце так ніжки!

Він голосно відкашлявся і вимовив щось схоже на «шаойл но бейг».

— Справді гарна, нічого не скажеш, — погодився з ним випускник Боліоля.

— Шаойл но бейг! — крикнув його приятель.—Бачиш, я ще не забув своєї галльської мови, — голосно сказав він, і якась жінка, що стояла поруч у проході, почервоніла й одвернулася.

Фредові здалося, що ця фраза звучить досить непристойно.

— А в тебе як справи з французькою мо-

---

[1] Прізвисько оксфордських студентів.
[2] Коледж в Оксфорді.

вою, святий отче? — спитав випускник Боліоля у оксфордця, і Фред аж підскочив, почувши ці слова. Він навмисне впустив один із пакунків і крадькома глянув на своїх сусідів. Старший п'яниця, той, що сидів біля вікна й оглядав ніжки перехожих дівчат так само, як це робив Фред на вулиці Сент-Катрін, і справді був священик. Містифікація тут явно відпадала — ряса на ньому була така поношена, така заляпана воском і яєчним жовтком, що він навряд чи міг її десь позичити. Судячи з його обличчя, він був виходець з Південної Ірландії. Патер миттю перехопив Фредів погляд і скорчив мавпячу міну, в якій була і збентеженість, і соромливість, а може, щось зовсім інше.

Це був невисокий на зріст, сивий чолов'яга років шістдесяти, з трикутним лукавим обличчям, укритим багрово-червоними плямами. Зуби в нього були жовті, нерівні. Руки, які лежали на колінах, рухалися у такт його словам і немов підкреслювали жваву міміку розумного обличчя. Другий суб'єкт, випускник Боліоля, типовий англійський монреалець, очевидно, агент по продажу бонів або дрібний службовець однієї з комісійних крамниць на Сент-Джеймс-стріт, був чоловік років п'ятдесяти, з круглою, мов м'яч, головою, рудим, припорошеним на потилиці й скронях сивиною волоссям, рожевою, наче в поросяти, шкірою, акуратно поголений і причесаний. На ньому була дорога біла сорочка в дрібну голубу смужку й краватка з якоюсь чудернацькою шпилькою. Його пухлі руки лежали на набалдашнику палиці, глибокі зморшки вкривали круглі щоки, запалені голубі очиці жваво метушилися. Просто дивно, де вони знайшли один одного, ці два типи.

— Я свою французьку мову забув ще сто років тому, — безтурботно мовив патер. — Я багато років прожив у Нью-Брансуїку, і вона була мені там ні до чого. Ти ж знаєш, що я ірландець.

— А я старий синій.

— Це правильно, — погодився з ним священик. — Джон — молодчага. Ну й хитрий же він, цей Джон. Повипускає їх усіх на літо в Манітобу, зрозумів? А там раз-два влаштує їм вибори, і вони в нього розбігаються. — Щось знову привернуло його увагу, і він визирнув з вікна. Автобус повільно їхав повз кладовище «Нотр Дам де Неж», і священик, який уже трохи протверезів, не зміг одірвати очей від могил, що розкинулися на залитому сонячним світлом схилові. — Я ще не там, — мимоволі вихопилось у нього.

— Ну, ще б пак, — відповів його приятель. — Життя з вас іще б'є джерелом, правда, отче?

— Таке скажеш. Якби мені трапилася якась дівчина, — відповів той, — я, мабуть, не знав би, що з нею робити. — Він знову задивився на кладовище. — Життя — це тільки коротка комедія, — сказав він майже пошепки. — А там людина залишається назавжди. — Рвучко обернувшись, він простодушно подивився на Фреда. — Зібрався рибу ловити, парубче?

— Це змій для моєї доньки, — удавано бадьоро відповів Фред.

— Ото зрадіє, коли побачить його! — мовив священик. — Це хороша розвага.

— Ти йдеш пускати змія?[1] — весело вигукнув оксфордець. Жарт цей видався йому дотепним, і він повторив: — То пускай собі на здоров'я.

Він і священик голосно зареготали і, здавалося, от-от заспівають.

Автобус важко звернув на Квін-Меріроуд. Сконфужений Фред підвівся й почав проштовхуватися до задніх дверей. Священик посміхнувся йому вслід і весело побажав щастя. Фред від збентеження нічого не відповів, тільки розгублено всміхнувся і вискочив на тротуар. До нього знову долинули вигуки п'яних:

— Го-оп, оце так штучка! Тобі б отаку!

Автобус, гуркочучи, їхав далі, і сміх поволі завмер.

Фред, звичайно, і раніше чув, що є такі люди, але ніколи досі не бачив, щоб священик так непристойно поводився. «У цьому місті стільки священиків, — подумав він, — що, звичайно, серед них трапляються і негідники». Цей висновок задовольнив його, але все одно на душі лишився неприємний осадок.

Добравшись нарешті додому, Фред скинув сорочку й випив склянку кока-коли. Потім дозволив Діді, яка з нетерпінням підстрибувала біля нього, розгорнути покупки.

— Віддай мамі цей блокнот і олівець, — звернувся він до неї.

Дочка слухняно однесла матері пластмасову коробочку.

— Одразу ж запиши в ньому що-небудь, — сказав він. — І запам'ятай, що цей блокнот твій. А той, що лежить на письмовому столі, мій. Зрозуміла? — Фред говорив спокійно і досить мляво, — він повторював цей дотеп уже не вперше.

— А це що? — запитала Діді. Вона взяла змія, і клубок мотузки покотився по підлозі.

— Це тобі. Хіба ти не знаєш, що це таке?

— Червоний змій, — сказала Діді. Вона мріяла про нього вже давно, але зараз удавала, ніби він її зовсім не цікавить. Та за хвилину, не витримавши, дівчинка збуджено й з благанням запитала: — А ти можеш його зараз пустити?

— Давай, Діді, пустимо після вечері, — сказав він, відчуваючи, що відкладати цю

---

[1] Вираз, ідентичний українському: «Іди до біса!»

справу в нього немає ніяких підстав, крім утоми, і благально подивився на дружину.

— Татко стомився, Діді, — поспішила йому на допомогу Наомі. — Він цілий день ходив по такій спеці.

— Але ж я хочу подивитися на змія, — сказала Діді, знімаючи тоненьку червону плівку.

Фред каявся, що випив кока-коли: в нього почало обдимати живіт, а освіжитися як слід йому так і не вдалося.

— Спочатку ми повечеряємо, — мовив він улесливим тоном, — а потім мама складе змія. — І обернувся до дружини: — Ти не заперечуєш? Бо я все можу зіпсувати.

Коли йому доводилося втягати в голку нитку або вішати картину, у нього так починали тремтіти руки, що він здавався зовсім безпорадним.

— Ну, звичайно, — відповіла Наомі, силувано усміхаючись. Вони давно вже поділили між собою сфери діяльності.

— Там є інструкція і малюнок.

— Я знаю. Гаразд, якось складемо. Ну, а пускати — це вже твоя робота. — Вона підвелася од столу й пішла в кухню готувати вечерю.

Вечеря була просто чудова, особливо в таку спеку: злегка приправлений олією та оцтом салат, булочка, масло, холодний окіст. Трохи відпочивши, Фред розповів Наомі про випадок в автобусі.

— Я був просто приголомшений,— закінчив він.

Наомі це нітрохи не здивувало: Фреда вражало останнім часом буквально все, чого він не міг якось змінити чи виправити.

— Йому було років шістдесят. Так, так, шістдесят, не менше, і всім одразу ж впадало в око, що це пропаща людина.

— Нічого особливого, — сказала Наомі.— Чи не надто ти романтизуєш цю історію?

— Тобто як?

— Священик-невдаха, спустошена людина, людина без покликання. Тепер усі про таких пишуть. Грехем Грін зробив на цьому кар'єру.

— Ти неправильно зрозуміла цей вираз, — неохоче витиснув із себе Фред.— Його не вживають щодо справжніх священиків, хай навіть священиків без покликання.

— Справді? — Наомі звела брови. Вона була краще вихована, ніж її чоловік.

— Ну звичайно. Так називають тих, хто взагалі ніколи не був священиком. Покликання було, але людина ним знехтувала. Ось що таке священик-невдаха. Так називають здебільшого всіх нероб або п'яниць. — Фред коротко засміявся. — Сподіваюся, я до них не належу?

— Тебе невдахою назвати не можна.

— Так, я поки що надто молодий. Почекай трохи. — У нього не було ніяких підстав так говорити: він вважався одним із кращих продавців книжкової крамниці.

— І ти, звичайно, ніколи не хотів стати священиком, — упевнено промовила Наомі і, глянувши на свої груди, засміялася.— Я не сумніваюся, що з твоїми нахилами тобі це навіть на думку не спадало. — Вона натякала на те, як він тримав себе в спальні. Фред був дуже пристрасний, і вона віддавалася йому з такою ж пристрастю. Наомі була досвідчена й палка коханка, що вважається неабияким достоїнством жінки.

— Нумо збирати змія, — сказала Діді, уставши з-за свого столика. Вона вимовила ці слова з такою рішучістю, що Фред і Наомі пирснули зо сміху.

— Ну, чого ж ви сидите? — спитала дівчинка й застрибала біля дивана.

Інструкція була така безглузда, що Наомі мало не зіпсувала плівку. В ній зазначалося, що в плівці є дві дірочки, крізь які треба протягти мотузку, проте насправді ніяких дірочок не було, а коли Наомі проколола їх, вони одразу ж почали розповзатися.

— Шотландську тасьму, — сказала Наомі, немов хірург, який накладає шов.

— Он лежить малюнок, — послужливо, але з прихованим роздратуванням зауважив Фред.

— Бачу, — відповіла дружина.

— Мама проколола змія, — занепокоєно мовила Діді. — Вона що, хоче його зіпсувати?

— Ні, — відповів Фред.

Інструкція і справді була безглузда.

Наомі зв'язала планки під прямим кутом і витратила на це стільки мотузки, що Фред боявся, чи зможе змій тепер злетіти взагалі. Потім вона прикріпила плівку до тих країв планок, де були зроблені зазублини, і змій почав набувати певних форм.

— Щось він виходить не такий, як треба, — роздратовано й збентежено зауважила Наомі.

— Поверхня його повинна бути вигнута так, щоб тиск повітря на неї був неоднаковий. — Фред досить невиразно пам'ятав це із шкільного курсу фізики.

Наомі вигнула хрестовину дугою і зв'язала її. Червона плівка пружно натяглася.

— Ну ось, — сказала вона.

— Ти забула протягти спереду мотузку,— прискіпливо зауважив Фред. — А саме для неї ти і проколола ці дві дірочки!

— Чому ти, татку, сердишся? — спитала Діді.

— Я не серджуся!

Почався раптовий дощ, великі краплі з шумом ударялися об тротуар.

— Я більше не можу, — сказала Наомі, сердито глянувши на чоловіка. — Ми ж не будемо сьогодні його пускати, правда?

— Але ж ми пообіцяли Діді, — заперечив Фред. — І дощ зовсім невеликий.

— Ми підемо всі троє?

— Піди краще ти сама з нею, бо в мене щось болить живіт. Не треба було пити цієї кока-коли.

— Він у тебе завжди від неї болить. Час би вже знати.

— Я ж тебе у цьому не звинувачую, — мовив Фред. — Якщо в тебе нічого не вийде, завтра я піду з Діді запускати змія.

— Знаю, — відповіла Наомі. — Ходімо, Діді.

Вони швидко перетнули вулицю. Фредові було видно з вікна, як вони, тримаючись за руки, піднімаються угору крутою стежкою. І раптом він відчув себе страшенно самотнім, покинутим.

Наомі й Діді повернулися через півгодини; як не дивно, в них був чудовий настрій.

— Що, не полетів?

— Надто вогко, і вітер слабкий. Дощ прибив його до землі.

— Прекрасно! — радо вигукнув Фред. — Завтра спробую я.

— Завтра ми знову спробуємо, — рішуче підхопила Діді, — батьки не повинні забувати своїх обіцянок.

В неділю погода була ніби на замовлення — ясно, сонячно, сталий і досить сильний вітер, на небі — ні хмаринки.

О другій годині Фред узяв за руку Діді, й вони попрямували вгору лісовою стежечкою, яка вела до університетських будівель.

— Поки він не підлетить, ми звідси не спустимося, — поклявся Фред. — Можеш мені повірити.

— Гаразд, — сказала Діді й зависла на батьковій руці. Він мало не ніс її нагору по крутій стежині. — Тут багато всілякої мошви, правда?

— Правда, — коротко відповів Фред. Мошви справді тут було багато.

Дійшовши до кінця стежинки, вони побачили, що на площадці немає ні душі й що бігати по ній можна скільки завгодно. Фред дав Діді детальні настанови про те, де їй сидіти й що робити, якщо з'явиться яка-небудь машина, потім трохи розмотав мотузку й побіг у напрямку головного університетського корпусу. Мотузка натяглася. Фред повернув голову й побачив, що змій футів на двадцять піднявся над землею. Фред знову попустив трохи мотузку, намагаючись тримати її так, щоб змій наповнився повітрям, але не зміг бігти надто швидко, і змій за мить упав на землю.

— Ще трохи — і був би запустив!—крикнув Фред Діді, яка стояла ярдів за п'ятнадцять позаду.

Змотуючи на ходу мотузку, він повернувся на попереднє місце й приготувався повторити спробу. Найголовніше було підстерегти порив вітру й пристосуватися до нього. При другій спробі змій піднявся дещо вище, але, пробігаючи повз вхід до університету, Фред раптом відчув, що тиск повітря ослаб: змій загойдався і впав на землю. Фред повільно побрів назад; він нарешті зрозумів, що головний університетський корпус перепиняє дорогу повітряним течіям.

— Ходімо вище, — сказав він Діді, і вона, вхопившись за його руку, слухняно пішла поруч нього. Вони проминули університет, урни з попелом та купи сміття, піднялися нагору дерев'яними східцями, перетнули площадку біля Політехнічної школи й схил і вийшли нарешті на брудну крем'янисту дорогу, яка пролягала через гребінь гори й бігла вниз повз кладовище.

Фред згадав, як священик заглядав через огорожу на кладовище, що розкинулося на схилі гори. Очевидно, вони з Діді піднялися зараз футів шістсот над рівнем ріки. Фред ніколи ще не піднімався так високо.

— Мої міцненькі коричневі ніжки стомилися, — сказала Діді, й Фред зареготав.

— Хто це тебе так навчив? — запитав він. — У кого були міцненькі коричневі ніжки?

Обличчя Діді осяяла усмішка.

—У чоловічка з медяника, — відповіла вона й почала наспівувати:

Я від тебе утечу, утечу,
Я від тебе полечу, полечу.

Повітря було сухе й прозоре, яскраво сяяло сонце. Обабіч дороги барвіли дикі квіти — куряча сліпота, стокротки, золотушники, волошки й конюшина. Діді з головою пірнула в їхні зарості — понад усе вона любила збирати квіти. Різко й солодко пахло конюшиною та сухою травою, із сходу з-за вигнутого гребеня гори віяв рвучкий вітер. На південному заході, миль за п'ять-шість звідси. блищала сіро-сталева стрічка ріки.

— Тату, тату, ходи побачиш, що я знайшла! — загукала раптом Діді.

Фред розшукав дочку, насилу пробираючись у високій траві.

— Ягоди! — захоплено вигукнула Діді. — Ти тільки поглянь! Їх можна їсти?

Вона надибала кущ дикої малини. Востаннє Фред бачив дику малину ще в дитинстві, коли йому було шість років. Він навіть гадки не мав, що її можна знайти отут посеред Монреаля.

—Дика малина, — здивовано сказав він. — Звичайно, що її можна їсти, Діді. Тільки обережно, не поколися.

Малина мінилася всіма відтінками стиглості — від чорного до ясно-червоного.

— Ой! — скрикнула Діді. Вона уколола собі пальця. Напхавши повен рот малини, дівчинка скривилася.

— Гіркі?

— Соковиті, — промимрила вона. По підборіддю в неї потекла цівка темного соку.

— Поїж іще, — сказав Фред. — А я тим часом спробую запустити змія.

Діді з захопленням почала збирати малину. Фред спустився вниз дорогою, а потім швидко побіг назад. Він біг щодуху, розмотуючи мотузку, яка сковзала поміж його пальцями, тручись об них. Зненацька Фред відчув, що мотузка напнулася й задрижала, немовби там, на другому її кінці, була якась жива істота. Рвучко повернувшись, він побачив, що, підхоплений повітряною течією, змій витанцьовує над верхівками дерев, здіймаючись дедалі вище. Фред знову почав розмотувати мотузку. Тієї ж миті змій шарпнувся вбік, піднявся ще трохи вгору, перелетів через цвинтарну огорожу й завмер футів за двісті, а може, й більше, над могилами, яскраво-червоний у сонячному промінні. Фред раптом згадав священикові слова: «Життя — це тільки коротка комедія», і зрозумів, що той не має рації. Радісно сміючись і весело наспівуючи про чоловічка з медяника, до нього підбігла Діді. Фред, опустившись на коліна посеред курної дороги, обняв дочку і поклав її ручки на мотузку, яку міцно тримав. Мружачись від сліпучого сонця, вони не спускали очей з червоного змія, що завмер у небі. Повернувшись до Діді, Фред побачив у неї на щоці, губах і підборідді яскраві темно-червоні сліди дикої малини.

З англійської переклали
Катерина КОРОТКОВА та Дмитро АНДРУХІВ

ТА ВІН ЇЇ ПРОСТО ОБОЖНЮЄ!

За тиждень до різдва ударив мороз, випав сніг, і саме цієї пори кілька молодих вихованок міс Харкер організували без її відома і згоди (старенька вже давно померла) веселеньку гулянку в «Корівнику» на Четвертому шосе, неподалік від Фармінгтона; просто невелике зборище молоденьких випускниць, яким недавно минуло двадцять і які хотіли бачити одна одну. Обстановка була невибаглива, навіть вульгарна — куток погано освітленої дешевої їдальні, три столи, несмачна їжа, погані коктейлі і придуркуватий офіціант; зате, як зауважила Бетсі Уоррен, вони влаштували все самі, без втручання старших, без вчителів і батьків, та й без чоловіків і залицяльників теж, і їм подобалося — можливо, навіть підсвідомо — так по-простому розважатись у громадському місці. Вони щиро реготали, співали пісень і веселились напропале.

Заспівувала Елізабет Лавлейс, налягаючи на стіл своїм підтягненим животом, і плавно помахуючи високим фужером з коктейлем, з якого так і не вилилось жодної краплини, хоч джин хлюпав біля самих вінець. Вона пустувала, мов дитина, що черпає вівсянку надто великою ложкою. Позираючи у фужер і ніжним голосом наспівуючи одну з пісень Тома Лерера, вона здавалась у цій напівтемній їдальні такою по-дитячому щасливою і милою, що статечні, літні одвідувачі пасли по ній очима, пошепки висловлюючи своє схвалення.

В пансіоні міс Харкер Елізабет не раз правила за об'єкт дружніх жартів, бо її пропорційна фігура нагадувала правильну вісімку. Бувало, вже й після того, як вона одружилася, подруги згадували цей термін, супровод-

жуючи сміхом свій сестринський комплімент.

— А оце Елізабет Лавлейс, Гаррі. Правильна вісімка.

І Гаррі, захоплено розглядаючи її, жартівливо вигукував:

— Лавліс? [1]

— Це пишеться: ел-а-ве-ел-е-й-ес.

Юнак теж сміявся.

Туалет, у якому Елізабет приїхала на цю вечірку, якнайкраще пасував до її фігури — вісімки — шерстяна темно-рожева денна сукня від Скаазі, яку чудом роздобула для неї мати. Сукня була зшита для того, щоб знаменита Ленні Фейбер показала її на закритому конкурсі, і так і не надійшла в продаж. А тому що носити її могла лише жінка з фігурою Ліз, мати купила сукню за сто двадцять п'ять доларів прямо в майстерні і подарувала дочці на день народження.

Тому вона виглядала (і знала про це) не тільки найпривабливішою в кімнаті, що було звично, а й найелегантнішою, а це було вже незвично, бо вони з Ларрі не мали грошей, як не мали їх ні мати, що після розлучення жила на невеликі проценти з маєтку, ні нікчемний нероба-батечко, ні батьки Ларрі. Містер Лавлейс-старший був ад'юнктом, викладав соціологію в університеті і заробляв відповідно.

Вони з Ларрі завжди перебували в якомусь непевному становищі, мабуть, тому, що років на два-три поспішили з одруженням. Обоє не встигли закінчити коледж. Елізабет провчилась рік у Сарри Лоренс, бідоласі Ларрі довелось їхати в Сіракузи, на що малось багато цікавих причин, пов'язаних головним чином з однією артистичною мандрівкою в Мексіку, в яку він легковажно вирушив, маючи за спиною сімнадцять років, повернувшись додому лише через два роки. Тепер вони були вже рік одружені, мали схильність до марнотратства і недостатні кошти для того, щоб задовольняти цю схильність. Ось чому так урочисто, навіть захоплено, Елізабет диригувала хором, стоячи перед подругами. Вона добре знала, що вони часом жаліють її, говорячи всячину про її незавидне становище, хоч усе-таки жодна з них не має зараз такого вигляду, як вона.

Аж дивно, якої сили і впевненості надавала їй сукня; тканина була блискуча й гладенька, і сукня ніби струмувала. Елізабет наділа її без пояса, вийшло те, що потрібно — отака собі некриклива пишність, — і вона реготала, жартувала, співала і просто ніг під собою не чула. Вона випила шість коктейлів з джину і ще чогось, чого саме вона точно не знала, — вчинок, що виходив далеко за межі її звичних норм поведінки. Коли настав час від'їжджати, вона хвилин двадцять простояла біля машини, перш ніж відчула, що зможе вести її.

Машина являла собою стару потвору з дірявим відкидним верхом, але Елізабет не розлучалася з нею, бо автомобіль був конче потрібний для роботи. Вона відшукувала нових клієнтів для однієї з хартфордських компаній — холодильники і продукти харчування — і, бувало, робила до двохсот миль на день. За рік вона заробляла від трьох до чотирьох тисяч, з яких більша частина йшла на оздоблення їх житла. Елізабет мудрувала над своєю старою квартиркою доти, поки не перетворила її на щось приголомшливе і абсолютно невпізнанне. Зараз вона робила знімки незрівнянних інтер'єрів, щоб надіслати їх яким-небудь оформлювачам, можливо, «Лорду і Тейлору» в Західній Хартфорд, а може, якійсь із невеликих недавно створених нью-йоркських компаній, і спробувати влаштуватися там ученицею. Елізабет відчувала, що в неї є оригінальні ідеї, які з часом будуть гідно оцінені.

Вона постояла на нічному холоді, поки голова її не полегшала і перестала стискатись, потім обережно залізла в машину, завела мотор і почала чекати, щоб він нагрівся; сидячи в машині, вона змерзла і майже протверезилася. Раптом її пройняв дрож, і вона подумала, що зовсім замерзне, якщо і далі сидітиме в такому холоді. Елізабет вивела машину з стоянки на Четверте шосе, на пагорб і поїхала темною дорогою від Фармінгтона додому. Великий мотор скоро нагрів машину, ставало дедалі тепліше й затишніше, і їй вже не було так холодно й тривожно. Крізь темряву вона пильно дивилася на дорогу і, схвильована цим вечором, відчувала то збудження й піднесення, то якесь заціпеніння й пригніченість. Напівдорозі додому шосе звузилось, стиснене заметами, звернуло в довгу темну алею, і Елізабет здалось, що вона потроху заглиблюється в якийсь нескінченний, покручений тунель. Вона немовби трохи задрімала, і в машині стало тихо-тихо, а потім враз дорога стала страшенно широкою, знову замиготіли вогні. Елізабет різко випросталась і побачила, що вона вже дома, в Хартфорді. Хоч вона і раніш дрімала за кермом, поки що все кінчалося щасливо. Машина ткнулася в замет, і Елізабет поспішила додому. Через п'ять хвилин вона вже міцно спала, прямо в комбінації, на своєму величезному, мало не на всю маленьку спальню, ліжку. В стінній шафі, погойдуючись на вішалці, щось ніби шепотіла, торкаючись дверцят, її чудова сукня. Цей шелест і дзенькіт вішалки — «тін-тін-тін» — були останніми звуками, що їх вона почула, перш як заснула.

Фармацевтична фірма, в якій Ларрі працював агентом, випускала два основні лікувальні засоби: таблетки від головного болю

---

[1] Love less (*англ.*) — нездатний кохати. Прізвище героїні Lovelace.

і мазь від геморою, однак назва останньої ні разу не осквернила вуст Елізабет, яка відмовлялась визнавати її існування і, говорячи про фірму, завжди вживала лиш її імпозантне найменування. Ларрі об'їжджав підвідомчу фірмі територію на півдні Нової Англії, а «Лабораторії Фербенкса» платили йому за це сім з половиною тисяч на рік, забезпечували машиною і регулярною допомогою з головного управління. За тиждень до різдва Ларрі порадили не утруднювати себе поїздками, аптекарі в цей час майже нічого не купували, готуючись до січневого застою. Він неохоче взяв тижневу відпустку: вимушений відпочинок відчутно бив його по кишені. Коли йому трапилась нагода попрацювати продавцем у книжковому магазині, де в цей час спостерігалося пожвавлення, він з радістю скористався нею і загріб непередбачену сотню.

Роздрібна торгівля книгами сподобалася йому куди більше за гемороїдні поїздки, а власник магазину заявив, що у нього ще ніколи не було такого спритного й кмітливого помічника. Наприкінці тижня він сказав Ларрі, що охоче взяв би його назавжди, якби мав змогу як слід платити. Але він міг запропонувати Ларрі не більше як вісімдесят п'ять доларів на тиждень з невеликими надбавками в перспективі, якщо торгівля йтиме успішно.

Звісно, Ларрі не міг погодитись на такі умови, він втрачав на цьому машину і близько трьох з половиною тисяч на рік, а Елізабет і чути про це не хотіла. Вона говорила, що вони й без того ледве тримаються на поверхні на ті десять тисяч, що їх заробляють удвох. Як же вони житимуть, одержуючи набагато менше? Йому довелось визнати, що вона має рацію і сперечатись безглуздо. Але ж як подобалась йому та робота! Він упорався б і з замовленнями, і з рахунками, і з вітринами, а хазяїнові залишилося б тільки зміцнювати особисті зв'язки на місцевому ринку.

Ех, коли б він мав хоч невеликий капіталець, ну хоч тисяч п'ятнадцять! Власник книжкового магазину хотів розширити діло і радо взяв би гідного компаньйона. Але грошей не було. І все таки Ларрі не заспокоювався, він вирішив прослухати які-небудь комерційні курси і, закінчивши їх, втекти не оглядаючись від геморою і головного болю. В їхньому місті нічого путнього не було: Нью-Йорк — ось куди він поривався. В Нью-Йорку не менше десятка подібних закладів, де до послуг охочих існує чортзнаскільки всіляких курсів; якщо він потрапить у Нью-Йорк, вже зуміє вибрати те, що йому треба.

На сотню, зароблену в книжковому магазині, він купив Елізабет різдвяний подарунок. Елізабет не дозволяла ставити на полиці його книги: все це були або підручники, або якісь обшарпані потвори в паперових обкладинках. А їй потрібно було кілька (саме кілька!) гарних оправ, продумано розміщених на полицях, які «вписалися» б в її інтер'єр. Він обійшов букіністичні крамниці і роздобув чотири книги: «Ньютон про пророцтва», нариси Ріда[1] про активні сили людини, Оссіан[2] і листи Джуніуса[3]. Він попросив почистити їх, підновити золоте тиснення, і книги заблищали, мов новенькі.

Їх доставили для нього в книжковий магазин. Він трохи затримався там після дев'яти, побазікав з хазяїном, сумно думаючи, що з вівторка йому знову доведеться без упину їздити. Вони підрахували денний виторг, підготували на завтра товар, підмели приміщення, замкнули сейф і потягли за ріг пошту в чотирьох великих мішках. В кафетерії поряд з поштовою конторою вони випили по дві чашечки кави. Повертався Ларрі вже о першій годині, несучи важкий пакунок з дорогоцінними книгами. Елізабет радітиме, він був певний цього. Це саме те, що треба для її полиць, і вигляд томи мали безперечно солідний. В глибині душі він підозрював, що вони скидаються на книги із реклами спиртних напоїв, ті самі, що сяють пурпуром, синню і золотом і які ніхто ніколи не читає. Йому б не хотілося, щоб дружина потрапила в смішне становище, але він довіряв її смаку і здоровому глузду.

Він кинув пакунок на столик у вестибюлі і потер пальці, там де в них врізалася мотузка. Було дуже тихо, горіла тільки одна лампа, та, яку вони завжди залишали на ніч, з їхньої квартири не долинало ніяких ознак життя. Це здивувало його, бо машина Елізабет стояла на своєму постійному місці, а у вітальні він побачив світло. Звідкись здалеку, з горішнього поверху долинув плач дитини. Хвилинку він прислухався, жаліючи голодне маля. Потім тихенько постукав: він не взяв з собою ключа.

— Елізабет, — чітко вимовив він, — відчини мені.

Він вирішив, що вона замкнулась від бандитів.

— Любонько, — тихо говорив він, — це я, Ларрі, відчини мені, чуєш?

У відповідь ні звуку.

«Не могла ж вона розсердитись на мене,— подумав він, — адже я нічого такого не зробив». Він злодійкувато озирнувся і назвав її найінтимнішим з усіх її прізвиськ, якого напевне не міг знати грабіжник.

— Пупсипончику,—сказав він тихо, і трохи почервонів. Хоч би його ніхто не почув. — Пупсипончику, відчини, це я, Ларрі.

---

[1] Шотландський філософ XVIII ст.
[2] Твори раннього кельтського епосу.
[3] Псевдонім невідомого англійського письменника, що писав на політичні теми.

Він постукав сильніше, вся ця історія вже починала йому набридати, і він трохи злився. Він згадав, що вона кудись їздила з Бетсі Уоррен і ще кількома дівчатами, які манірничали і виламувались майже так само, як Бетсі.

— Пупсипончику, впусти мене, будь ласка, ну, я тебе прошу.

Йому нараз спало на думку, що вона, певне, п'яна як чіп; Бетсі Уоррен з подружками викликала в нього зараз огиду.

Його ніжні кликання луною розляглися у вузькому вестибюлі. В квартирі навпроти Френсіс Розбері і його дружина дуже добре чули і цей його дурний шепіт і стукіт. Звичайно вони лягали одразу ж після одинадцятої, але сьогодні по третій програмі йшла «Відпустка містера Х'юлота» і вони не могли собі відмовити в такій приємності. О пів на першу, однак, вони вирішили, що далі сидіти вже неможливо. У Френсіса на столі лежала ціла купа законопроектів, завтра їх треба було переглянути, і він не міг більше стомлювати очі. Він уже надів халат, коли, стоячи в передпокої, почув, як зайшов Ларрі і почав благати, щоб йому відчинили. Стіни були зрадливо тонкі, Френсіс аж ніяк не збирався підслухувати ці ніжності, подібні речі для нього давно вже не існували. Його коробило від самої тільки думки, що чоловік, хай навіть на десять років молодший за нього, може серйозно називати жінку пупсипончиком. Свою дружину він називав «Паула», а поза очі «моя дружина» або «місіс Розбері». І лише дуже-дуже рідко, коли одному з них щось нагадувало про їх померлу дитину чи про той очевидний факт, що другої у них не буде, він, бувало, говорив їй «люба».

Френсіс роздратовано перебирав китиці халата, йому неприємно було стояти тут і мимоволі підслухувати, що долинало з вестибюля. Тепер стукіт лунав голосніше, Френсісу здалось, що в ньому звучить відчай. Він нізащо так не запобігав би, навіть перед такою жінкою, як місіс Лавлейс; зустрічаючись з нею у вестибюлі, Френсіс намагався ігнорувати її, він не дивився на неї і квапливо шмигав у свої двері. «Сука, — думав він, — от сука, примушує його платити втридорога». Із спальні почувся голос Паули.

— Хто там стукає? — сонно запитала вона. — Це не Ларрі?

— А хто ж іще? — огризнувся Френсіс. І додав, притишивши голос: — Вона його не впускає.

— Вона, певне, заснула, — резонно зауважила Паула. — Хай він подзвонить їй по нашому телефону.

«Це вона порадила», — думав Френсіс, розчиняючи двері, щоб покликати Ларрі. Він одразу зауважив понуро похилені плечі і переляк, приховуваний за хлоп'ячою посмішкою.

— Забули ключ? — співчутливо запитав він. — Можете подзвонити по нашому телефону.

Йому було неприємно дивитись Ларрі в очі, і все-таки він не міг одвести погляду.

— Ваша дружина, напевне, заснула.

— Так, звичайно, — відповів Ларрі і зняв із столу пакунок з книгами.

— Було б жаль, якби вони пропали, — промимрив він, лаштуючи їх поряд з телефонним столиком.— Спасибі, Френсісе, сподіваюсь, я вас не розбудив.

Паула озвалася із спальні:

— Ми ще не спали, Ларрі, ми тільки готувались.

— Привіт, Пауло, — ледве вимовив він.— Я на хвилинку.— Він набрав номер, і за стіною голосно задеренчав телефон.

— Він на нічному столику, біля ліжка, — сказав Ларрі. — Якщо вже вона і цього не почує, значить, її зовсім розвезло. — Він хихикнув. — Їздила з дівчатами із своєї школи на якусь вечірку. Певен, що вона там пила джин, дурепа.

Телефон деренчав.

—Хай собі дзвонить, — сказав Френсіс збентежено. — А ви ідіть і знову постукайте.

Ларрі загрюкав у двері, і врешті у квартирі почувся якийсь шум, телефон замовк. Френсіс вчепився в трубку.

— Місіс Лавлейс, — він говорив досить гостро. — Почекайте хвилинку, тут ваш чоловік.

Він передав трубку Ларрі.

— Елізабет? Елізабет? Це я, Ларрі. Та ні, це я, твій чоловік. А, хай тобі, та прокинься ж, Ліз, це я. — Голос його став пронизливим. — Ну, прокинься ти, нарешті. Повісила трубку, — сказав він, обернувшись до Френсіса.

— Дзвоніть знову.

— Страх як не хочеться її турбувати. Спробую через вікно.

— Та вона вже прокинулась. Подзвоніть ще раз.

Він подзвонив іще, і нарешті вона прочуняла, викотилась із ліжка й пішла до дверей. Френсіс її не бачив, та від самої тільки думки, що вона роздягнена, у нього потемніло в очах.

— На добраніч, Ларрі, — лицемірно промовив він і зачинив двері.

«От наволоч, проноза, — думав Ларрі, підходячи до своїх широко розчинених дверей, — лізе з своїми порадами, наволоч, і книги я там залишив, ну, та полежать поки що в них». Ліз стояла перед ним, злегка похитуючись, він поклав руки на її вузькі

стегна і відчув крізь прозору тканину сорочки їх чудесне тепло. І жадібно поцілував її, вдихаючи слабкий запах джину.

— Ти подумай тільки, — говорив Френсіс, щулячись у ліжку, — ти тільки подумай, дозволяти отак знущатися з себе. Я б ударив її ногою в живіт, ось що б зробив я.

Паула зітхнула і промовчала.

— Мені було так незручно за нього, що я просто не міг дивитись на нього, — він задумливо глянув на неї. — Як ти гадаєш, чому їй все сходить з рук?

— Та він її просто обожнює! — раптом вигукнула Паула. — Просто зворушує таке ставлення до неї.

— Телепень, — промовив Френсіс, відчуваючи душевний спокій, бо знайшов, нарешті, потрібне визначення. — Ніколи не полюбляв цього слова, але саме так це і зветься: телепень. Вона ним крутить, а робити це ніхто не має права. — Він хотів був почати дискусію про форми категоричного імперативу, та вирішив, що вже пізно. У спальні було холодно; у нього боліли очі; всі ці дні він дуже багато працював.

Френсіс мав тридцять чотири роки, Паула — стільки ж, та вони неоднаково швидко втрачали свої ілюзії. Він був солідним компаньйоном великої адвокатської контори на Перл-стріт і обіймав посаду головного посередника в будівельних справах у законодавчому органі штату. Та він не був абияким службистом: Френсіс пишався тією послідовною незалежністю, якою завжди відзначався його спосіб життя. Він був великий любитель докласичної музики вісімнадцятого століття, творів Телемана, Гассе, «англійського» Баха — Абеля. Йому належав єдиний в країні примірник великого твору Сальєрі «Ассур, цар Ормузу», Френсіс старанно переписував його у віденському архіві, поки Паула невтомно ганяла містом.

Та обставина, що у них не було дітей, то радувала подружжя Розбері, то завдавала глибокої скорботи. Єдиним обов'язком Паули було дбати про Френсіса. Вона тримала в порядку його рукописні ноти і пластинки (Френсіс назбирав їх тисячі), витирала з них пил, полірувала до нестерпного блиску квартиру і при цьому встигала стежити за тим, що робиться навкруги. Адже саме вона через три-чотири тижні після різдва помітила зникнення Елізабет Лавлейс. Звичайно жінки майже щодня зустрічались у вестибюлі і крадькома обмінювались критичними поглядами, кожного разу знов і знов переконуючись у перевагах власного розуміння елегантності.

Елізабет обклеїла кухню шпалерами із зображенням обвитої плющем цегли. На стіні вона розмістила довгий ряд мідних каструльок і сковорідок, над сковорідками висів велетенський стінний годинник, зроблений у формі кишенькового.

Паула знала, що всі ці штуки можна побачити у оформлювачів, і старанно уникала їх. Сама вона купувала в скупці старі меблі й заново оздоблювала їх, — секретери, старовинні крісла, комоди. Вона малювала картини і вставляла їх в рами, час від часу роздобувала десь якийсь малюнок чи акварель, і житло подружжя Розбері не було схоже ні на чиє інше.

Одвідуючи одна одну, Елізабет і Паула поводилися як дикі, але обережні звірята, що досліджують незнайомі оселі, і кожній здавалось, що чужа нора невпорядкована і опоряджена без смаку.

Минуло близько трьох тижнів, а суперниця не з'являлась у вестибюлі; Паула почала непокоїтись, і її неспокій передався Френсісу. «Задушив він її, чи що», думала Паула, а Френсіс, який умів читати думки дружини, говорив собі, що не засудив би його за це, навпаки, охоче взявся б захищати. Подружжя Розбері було досить непримириме до бідолахи Елізабет, яка перебувала в цей час в Нью-Йорку і докладала всіх зусиль, щоб влаштуватись десь на роботі.

Ларрі щиро благословив дружину на цю поїздку, мало того, він її навіть умовляв. Вони обоє відчували (у Елізабет це відчуття було гостріше), що коли їй пощастить знайти собі в Нью-Йорку якусь вигідну роботу, їм слід рискнути, і родичі не матимуть приводу гудити їх. Вона поїхала в грубошерсному оливково-зеленому светрі з капюшоном, чорних брюках, що обвисли, і з старанно розпатланою зачіскою. Весь січень і лютий вона простовбичила з захопленим і благальним виразом обличчя на різних маленьких виставках, а бідний Ларрі їздив тим часом по північно-західному Коннектікуту, кожного вечора приглушуючи в собі небажання повертатись в порожню квартиру.

Дякувати богові, вона хоч дзвонила йому разів три-чотири на тиждень. Як правило, в цей час він вкладався спати, бувало, вже й спав. Вона ночувала в подруги, зрідка гостювала по кілька днів у тітки. Про повернення в Хартфорд Елізабет не згадувала й словом, адже вони приготувались до жертви.

— Я скучила, коханий мій, — шепотіла вона в трубку. Якщо вона дзвонила від тітки, її голос ледве долітав до нього.

— Говори голосніше! — нетерпляче кричав він і чув у відповідь її хихикання.

— Як же голосніше, коли говориш «я скучила, коханий»?

Під час цього базікання у Ларрі так тремтіли руки, що він впускав у ліжко сигарету і марнував безцінний час, розшукуючи недокурок.

— Коли ти приїжджаєш? Нічого путнього не знайшла?

— Ой, Ларрі, у мене вже дещо накльовується. Адже ти знаєш Енн і Майкла Дешлерів?

— Звичайно!

— Любчику, вони мають намір відкрити магазин і хочуть взяти мене помічницею.

— А платити вони будуть?

— Спочатку, мабуть, ні.

— Ми не можемо на це пристати.

— Ну, доларів тридцять п'ять на тиждень вони мені, певне, дадуть.

Ларрі повеселішав.

— Якщо я доб'юсь переводу, то ми викрутимось. На місяць виходить сто сорок. Цього вистачить на квартиру.

— То ти приїдеш, коли я зароблятиму на квартиру?

— Ой, рідна, я приїду, що б там не було. — «Цього не слід говорити»,— майнуло у нього в голові. — Приїжджай в суботу, гаразд?

— Боюсь, у мене нічого не вийде, любий. Приїжджай сам!

— Гаразд, — відповів він. — Приїду. На добраніч, — промовив він, весь завмираючи при самій думці про суботній вечір.

Вона хмикнула.

— Ти повинен побачити мене сьогодні уві сні, — наказала вона.

Він уже зовсім засинав, а Елізабет все не йшла йому з думки. Ларрі згадав, як через кілька днів після весілля, прокинувшись від нічного холоду, він виявив, що його задубіла рука звисає з-під ковдри. Він машинально сунув її під ковдру, і його заледеніла долоня лягла на голий живіт Елізабет. Він думав, що вона заверещить, але вона лише сонно поворушилась і, прокидаючись, зітхнула так ніжно й солодко, що його й тепер кожного разу кидало в жар на саму згадку про це.

Наприкінці тижня він поїхав у Нью-Йорк, наступного — знову, а потім йому довелось стільки їздити в справах фірми, і він так змучився, що аж три тижні не міг туди вибратись. З тижнів непомітно виростали місяці, він і оком змигнути не встиг, як надійшов кінець лютого. Прокинувшись якось уже в кінці зими, він побачив, що за ніч намело дюймів чотирнадцять снігу. Це означало, що відкопувати машину доведеться не одну годину. Ларрі вирішив, що він залишиться вдома і як слід відпочине, може, навіть проваляється в ліжку години до дванадцятої, а потім піде і трохи попрацює лопатою. Але він так звик вставати о пів на восьму, що вже не зміг заснути. Крім тієї вузенької смужки, на якій він лежав, постіль була просто крижана — коли він простягав руку чи ногу трохи далі, то зараз же відсмикував, щось бурмочучи собі під ніс. Нарешті він устав і почав безцільно тинятися по квартирі. Ранок тягся страшенно повільно, самотність гнітила дедалі більше. Він заглянув у холодильник, але знайшов там лише сухий шматочок сиру і зморщений лимон. Отже, щоб поснідати, йому доведеться виходити на вулицю. Нарешті він одягнувся, умився, провів гребінцем по розпатланій чуприні — поголитись йому і на думку не спадало — і вийшов у вестибюль шукати галоші. У вестибюлі стояв Френсіс Розбері і уважно розглядав щось, висунувши голову в парадні двері. Побачивши Ларрі, він здригнувся, наче його застукали на гарячому.

— Пошту сьогодні не приносили, — сповістив він жовчно. — Сміх та й годі. «Ні дощ, ні град, ні сніг, ні холод не зупинить цих швидких кур'єрів, які кожного ранку виходять на свої щоденні маршрути». Ха! Впаде дощова краплина, і поштова контора на два дні припиняє роботу.

Ларрі визирнув з парадного, щоб побачити поштову скриньку.

— То правда, — погодився він. — Не приходив ще і, певне, вже й не прийде. — Він мимоволі зітхнув. — А я так чекав листа! — І зразу ж прикусив язика, бо Френсіс раптом якось дивно витріщив очі, а потім заплющив їх. — Як би то не було, — збентежено пробурмотів Ларрі, — піду роздобуду щось поїсти.

— Зайдіть перекусите в нас, — квапливо запропонував Френсіс.

— Спасибі, Френсісе, але, мабуть, не варт. Мені треба дещо взяти в аптеці, а заразом зайду в бакалійну крамницю — а раптом Елізабет приїде ввечері. — Вона не збиралася приїжджати, та Ларрі не вважав за потрібне тримати Френсіса в курсі своїх справ.

— Ми її так давно не бачили, — жалібно сказав Френсіс. — Сподіваюсь, вона не хвора?

— Ні, — коротко відповів Ларрі. — Не хвора. — В думці він відповів зовсім інакше. Абсолютно ні до чого розповідати цим Розбері про свої справи. Хай собі думають, що хочуть.

— Сподобались вашій дружині книги?

— Які книги?

— Адже ви їй дарували на різдво якісь книги, ті, що залишали тоді в нас?

— Ах, ці! Ну, звичайно. — Насправді ж Елізабет майже не звернула на них уваги. Ларрі поставив їх на полицю вже після її від'їзду. — Вона була в захваті, — збрехав він. — Ну, я піду.

— Може, ви зайдете якось до нас пообідати? — Френсіс мало не сказав, що Ларрі, очевидно, почуває себе зараз страшенно самотнім, та вчасно стримався. Стоячи в дверях, він довго дивився услід Ларрі, потім сумовито повернувся і зайшов у свою квартиру. Френсіс ненавидів зиму; в такі дні він почував себе дідом.

Сидячи в кріслі у вітальні, він прислухався до того, як ниють кістки, — здавалось, він навіть чує, як вони стукаються одна об одну. Зайшла Паула, яка вивчала кухонну книгу для гурманів. Кинувши швидкий погляд на чоловіка, вона вирішила утриматись од розмов. «Френсіс не в настрої, — стурбовано подумала вона. — Чого б то, цікаво?» Коли йому доводилось сидіти цілий день дома, він ставав похмурим, інколи просто нестерпним. Але Паула вивчила перебіг цих його настроїв краще, ніж він сам, і їй легко було уникати відкритої сварки. Вона приготувала ленч: миска дуже гарячого лущеного гороху і суп з беконом, подала його на стіл і почала чекати, поки Френсіс пояснить їй, чого він надувся. Він завжди так робив, коли вона мовчала досить довго.

Він похмуро бовтався ложкою в супі, то опускав її, то витягав, ніби йому зовсім не хотілось їсти. Суп був його улюблений. — Френсіс любив гарячі супи. Гарячий суп, казав він, вселяє в людину впевненість, що вона стежить за собою, в цих супах є щось цілюще.

— Б'юсь об заклад, що вона його покинула! — вигукнув він нарешті з обуреним виглядом.

Не було потреби питати, кого він має на увазі.

— Я його зустрів сьогодні у вестибюлі, — буркнув Френсіс. — Вигляд жахливий. Обличчя сіре, неголений, волосся скуйовджене. Нещасний хлопець, жалюгідний недотепа!

— Її і справді щось не видно, — озвалася Паула. Досі вона остерігалась робити які-небудь висновки, хай навіть найочевидніші, віддаючи право першості чоловікові; про Френсіса говорили, що він неперевершений майстер збирати показання свідків і провадити перехресні допити. — Поки вона продавала ці свої холодильники, я її бачила мало не щодня. Де ж вона зараз, цікаво?

— В Рено, — похмуро відповів Френсіс.— Або в Мексіці, оформляє одне з своїх швидкісних розлучень, повія. Я її давно розкусив. Я знав, що вона щось таке утне.

Паулі хотілось запитати чоловіка, за що він так не любить місіс Лавлейс, але вона знала, що правду він їй не скаже, а бачити, як Френсіс намагається обманути самого себе, було нестерпно, і вона промовчала.

— Не знаю, за що я її так не люблю,— заговорив Френсіс, налякавши тим самим дружину, — але я нізащо, ні за які блага на світі не погодився б знову стати молодим.— Він сумно посміхнувся до Паули. — Середній вік має багато переваг.

— Ну, ми ще не середнього віку, — спробувала підбадьорити його дружина. — Років десять з цим можна почекати. Тридцять чотири — то зовсім небагато.

— Цілком досить для того, щоб висохнути, — відповів Френсіс. На нього часом таке находило, якась потреба самобичування.

— Цікаво все-таки, де вона? — трохи перегодом спитала Паула.

— Рено, — повторив він. — Або Мексіка.

— А може, він замурував її в погребі? Адже її давно вже не видно. — Вони обмінялись сумними поглядами. — Який же час мусить минути, — сказала вона, висловлюючи думку, що майнула у них в голові, — який же час мусить минути, поки сусіди почнуть, нарешті, помічати і розпитувати? Місяць, два, а потім приходить інспектор.

— Він її й пальцем не торкне, ти ж сама сказала, що він її просто обожнює.

— Може, саме це його й підштовхнуло,— Паула сама не знала, чи вірить вона в те, що каже.

— Бо «кожний, хто на світі жив, коханих убивав»[1]? Все життя був переконаний, що в цих словах нема й краплини правди, та й зараз так думаю. Вона живісінька, будь певна, такі завжди залишаються цілими.

— Мабуть, що так, — згодилась Паула, і вони взялись за свій миротворчий суп, вбираючи його цілюще тепло.

Він ніяк не міг розібратись у тих складних відчуттях, що їх викликали в ньому сусіди — жадоба крові і водночас прагнення усе зрозуміти і простити. Коли він думав про Елізабет, у нього завжди виникало слово «паршивка», і він тут-таки починав аналізувати свої почуття, щоб зрозуміти — звідки воно? Він знав, та й Паула, очевидно, знала, що коли в нього стискається горло і калатає серце через жінку на зразок Елізабет, то причина цього зовсім не округлі форми, а її дурість, така чисто дитяча відсутність здорового глузду, що в нього просто паморочилася голова, коли він думав про те самозабуття, яке вона обіцяла. В нього можна було кинутись і забути про все — ні віддрукованих на мімеографі законопроектів, ні погоні за рукописними нотами, тільки шльопанці, тискання і хихикання, сварки і примирення, коли не розмовляєш цілісінькими днями і вмираєш від бажання заговорити, дикі очі і телячі ніжності.

Він раптом гостро усвідомив, як ненавидів усе це, як тікав від цього, як вимуштрував у Паулі її олімпійський спокій. Слава майстра перехресних допитів була, мабуть, не дуже придатною зброєю для любовних поєдинків. «Не забувай, будь ласка, у мене теж є почуття», — не раз сварливо говорив він дружині.

Він не міг тримати свої думки під спудом, не мав наміру розкаюватись у них, жах охоплював його, коли він думав про Ларрі, що так пасивно піддався безрозсудності

---

[1] Рядок із «Балади Редінгської тюрми» О. Уайльда.

дружини. «За такі вибрики я б тримав її на цепу», — майнуло у нього в голові. Ця думка видалась йому кумедною. Паулу ніхто не прив'язував би, щодо неї такі дії не були потрібні. Це були абсолютно несумісні поняття. Паула зроблена зовсім з іншого тіста, ніж Елізабет, вона мала рідкісний, як на жінку, здоровий глузд. Коли вони одружились, вона ще не була такою розважливою, але те саме він міг сказати й про себе. Особливою яскравістю Паула не відзначалась і раніше, зате вона живий доказ всемогутності гарного вбрання; вона добре збереглась і довго ще збережеться, незворушна і струнка.

Вона пішла на кухню за кавою, потираючи чоло зворотним боком долоні — від напружених думок у неї заболіла голова. Її охопила якась неясна тривога за чоловіка, жаль до нього. Всякі дрібниці так діють на нього. Мабуть, він і сам не знає, — Паула була певна цього, — чому його так тягне до тієї маленької Лавлейс. Саму Паулу це аж ніяк не зачіпало, хто-хто, а вона вже не стала б заважати йому впиватись якоюсь далекою від дійсності невдоволеною пристрастю, поки об'єкт її перебуває десь у Мексіко-Сіті. Їй страшенно хотілося, щоб Френсіс знайшов собі хоч якусь радість, але він не знаходив собі радості, не давала йому її ні робота, ні захоплення музикою, ні дім, ні відпустка, ні дружина. Його вже не тягло до неї, в свої обійми вона кликала його не силою жаги, а силою розуму, і слід віддати йому належне — кожного разу, як у неї виникала ця думка, він, посміхаючись, підкорявся.

«Ні, я не така приваблива, як вона, особливо, якщо уявити нас роздягненими, — чесно призналась собі Паула. — Там, де в неї округлості, у мене самі кістки, і груди у мене вже трохи обвисли, а в неї тугі і пружні; ну й що з того? Через двадцять років це буде вже однаково, а в бідолахи Ларрі тим часом трохи подадуться нерви, і він вже не буде таким лагідним. Чоловікам потрібні дружини такі, як я, яких надовго вистачає; ці лялечки, гарні, поки молоді, а після тридцяти вже нікуди не годяться». Вона спробувала уявити, що чекає Ларрі, і що — Френсіса, і відчула гордість за себе. В п'ятдесят років у одного буде повноцінна дружина, а в іншого хвора лялька. «Ну, а врешті,— чесно, запитала вона себе, — що ж усе-таки краще — мій довгий шлях чи її короткий? Те, що ми маємо, це наше і нашим залишиться, а за це варто піти на тимчасові втрати». Вона опекла пальці запальничкою і повернулась до вітальні.

— Як це люди можуть пережити розлучення? — накинувся на неї Френсіс, коли вона сіла. — Навіть якщо вони не мають дітей? — Почувши свої слова, він хворобливо зморщився і винувато глянув на неї. Кожного разу, коли мова йшла про дітей, вони були втіленням доброти і такту одне щодо одного; вони навіть подумували про усиновлення. Він помітно почервонів. — Звідки береться стільки розлучень? Я знаю тільки трьох чи чотирьох розлучених, і всі вони присягались мені, що це справжнє пекло, і вони нізащо не пішли б на це знову. А як вони витерпіли першого разу? І, взагалі, на чию долю випадають всі ці розлучення?

— Очевидно, є якась група професіоналів, — сказала Паула. — От вони і дають оцю середню кількість.

— Розлукомани?

— Саме так, люди, яким взагалі не слід одружуватись, щось на зразок алкоголіків.

— Ти думаєш, і місіс Лавлейс одна з них?

— Можливо. Він безперечно вскочив у халепу, бідолаха.

— Це страшно, — промовив Френсіс. — Це якийсь кошмар.

Вони спробували уявити собі, до чого доведуть суспільство ці люди — безповоротні втрати, неминучий занепад і крах.

— Як можна бути такими безвідповідальними? — обурився Френсіс-мораліст. — Заводять дітей, а потім роздирають їх на частини, духовно.

— Якщо говорити чесно, — зауважила Паула, — то дітей у Лавлейсів нема.

— Але цілком могли б бути. Абсолютно певен, що вони не завдають собі клопоту і не бережуться. Вони б завели дитину й оком не змигнули.

— Як і більшість людей, — сказала Паула, раптом піддаючись пориву безсторонності.

— Ми б так не зробили,— вів своєї Френсіс. — Та ми й не робили так. — Його раптом різонув гострий біль. — Пробач, люба, я не хотів.

— Нічого, нічого.

В кінці зими почались снігопади, і вони змушені були сидіти в своєму старому багатоквартирному будинку, хоч радо проміняли б його зараз на що завгодно. Ларрі, як і раніше, не давав їм спокою, і вони намірялись були знову запросити його пообідати, але подібне запрошення мало б такий покровительський і настирливий вигляд, що вони передумали; та й сам Ларрі не давав їм для цього ніякої зачіпки. Він схуд, почорнів, ставав чим далі неспокійнішим, старшим, він уже був схожий тепер скоріше на їхнього ровесника, ніж на хлопчака, інакше кажучи, це був чоловік, який скуштував, почім фунт лиха. З його квартири весь час долинали оглушливі звуки симфонії «Новий світ», яку Ларрі програвав на своєму фонографі.

— Сьогодні вранці я помітила в нього на підвіконні цілу батарею пляшок з-під віскі,— повідомила Паула.

— Невже він п'є, щоб забутися?

— Не знаю, — відповіла Паула. — Але пляшки стоять.

Вони і далі плели свою версію, будуючи сюжет так, щоб ненавидіти й зневажати Елізабет і поблажливо жаліти бідолаху Ларрі. Ставили крапки над кожним «і», зводили раз за разом новий наклеп на своїх сусідів. І почували себе дуже затишно й життєрадісно, поки якось в суботу не наштовхнулись на Лавлейсів у вестибюлі. Цілий день танув сніг, і на землі навколо дому темніли плями рідкої грязюки і торішньої трави. Всюди дзюрчала вода. О першій годині дня Розбері вирішили проїхатись у центр, не для того, щоб купити там щось, а просто провітритись. Зайшовши у вестибюль, вони почули глухий удар, і двері сусідньої квартири розчинились. Задкуючи, звідти вилетіла Елізабет і гепнула на підлогу біля самісіньких їхніх ніг. Вона була цнотливо закутана в широченний купальний халат, під яким нічого не було. Перед Френсісом мелькнули на секунду її стегна кольору слонової кості, і він квапливо відвернувся. Вона дивилась на них знизу, вони на неї зверху.

— Ми боролись, — по-дурному ляпнула вона.

У дверях став Ларрі, він був одягнений і виглядів цілком нормально.

— Ради бога, піди одягнись, — заговорив він щасливим голосом. — Привіт, Френсісе, привіт, Пауло.

— Привіт, — озвались вони.

— Елізабет вам ще нічого не розказувала? Вона працюватиме в Нью-Йорку у оформлювачів. Цілу зиму шукала роботи. А мене переводять у Вестчестер. — Він здавався таким щасливим, що Розбері трохи пом'якшали. — Хочете купити наш килим?

— Він до нас не влізе, — неуважно відповів Френсіс, витріщившись на Елізабет, як на привид. Він був певний, що ніколи більше не побачить її.

Вона підвелася і соромливо загорнулась в халат.

— Може, нам і пощастить знайти підходящу квартиру, — промовила вона. — Але я купувала його для цієї. — Вона здригнулась. — Я змерзла.

Ларрі жестом власника провів по ній рукою.

— Піди одягнись, — сказав він. — Нам ще треба з'їздити сьогодні в Нью-Йорк.

Обнявши одне одного за талію, щасливі, вони пішли додому. На порозі вони обернулись і, притиснувшись щокою до щоки, подивились на Розбері. «До побачення», — протуркотіли вони. Потім зайшли в квартиру і зачинили двері.

Френсіс мало ногою не тупнув, такий він був схвильований. Круто повернувшись, він кинувся в свою квартиру і не виходив звідти до понеділка. Паула пішла за ним, гнана цілим роєм думок. Коли вона догнала чоловіка, він уже сидів у кріслі, втупившись просто себе застиглими очима.

— Боролись! — сказав він. — О боже!

Паула відчула, що їй доведеться відшукати новий об'єкт для зневаги.

— Ти уявляєш? — наважилась вона нарешті.— Ми вигадали всю цю історію. Ми самі. — Їй хотілося б насмішити його, та вона не знала як. — Вони просто чудо, — промовила Паула. Якби він хоч цьому повірив! — Ну, чого ти хочеш, Френсісе? — благала вона.

Він зосереджено гойдався в кріслі.

— Не знаю, — відповів він. — Я просто хочу, щоб мені було добре. — «Бам-м»,— грюкнуло крісло. — Невже тільки дурні люди спокійні?

«Безтурботний» і «спокійний» — то були його магічні слова, його абсолюти; «безтурботність» і «спокій» — завжди жадані і недосяжні об'єкти його поривань.

З англійської переклали
Катерина КОРОТКОВА та Антоніна ГАРМАШ